

In een grijs gebied moet je wel de weg weten

Wethouders Eenderde van de wethouders die vorig jaar opstapten, deed dat vanwege integriteitskwesties, blijkt uit cijfers. Want de aandacht ervoor is sterk toegenomen.

Door MICHIEL DEKKER 20 JANUARI 2015

De gemeente wil een rotonde aanleggen in een woonwijk. Een van de mogelijke plekken is schuin tegenover het huis van een raadslid. Moet hij zich terugtrekken uit de besluitvorming, of niet?

Het is zo'n grensgeval waarbij integriteit van een bestuurder in het geding kan zijn, zegt Peter Werkman, directeur van Bureau Integriteit Nederlandse Gemeenten (BING). „Is het alleen de aanleg van de rotonde of gaat het om een compleet bestemmingsplan? Is het in jouw straat of net verderop? Je moet als raadslid gewoon je werk kunnen doen, maar bij twijfel zou ik niet meestemmen.”

Waar vorig jaar veel minder wethouders zijn vertrokken met een politieke reden (27, tegenover 79 in 2013), moesten juist meer wethouders weg wegens een integriteitskwestie (9 vorig jaar, 6 een jaar eerder). Dat blijkt uit het jaarlijkse wethoudersonderzoek van vakblad *Binnenlands Bestuur*.

Toch is er minder vriendjespolitiek

Hoe zorgelijk is het dat eenderde van de opgestapte wethouders struikelt over integriteit? Werkman: „Ik vind het veel, voor een jaar tijd. Meer dan je zou willen, in ieder geval. Maar tegelijkertijd denk ik dat het om incidenten gaat. We moeten oppassen hier een trend in te zien. Op de internationale kaart doen we het allesbehalve slecht.”

De aandacht voor integriteit is enorm toegenomen, zegt Werkman. Hij noemt als beginpunt de toespraak van toenmalig minister Ien Dales in 1992 voor de Vereniging van Nederlandse Gemeenten - „Een beetje integer kan niet.” Werkman: „Vanaf toen zijn procedures belangrijker geworden en zijn ‘huisaanemers’ en vriendjespolitiek afgenomen. Met het dualisme is er een gedragscode gekomen voor colleges en raden, en later ook voor ambtelijke organisaties. Wie iets wil aanklaarten, kan naar een vertrouwenspersoon.”

Affaires als rond voormalig senator en oud-wethouder Jos van Rey en oud-provinciebestuurder Ton Hooijmaijers maakten dat toetsing van bestuurders voor hun aantreden steeds belangrijker is geworden. Gemeenten huren daarvoor commerciële bureaus als Berenschot, Governance & Integrity en BING in.

Ruim 200 nevenfuncties geschrapt

Na de raadsverkiezingen van afgelopen jaar werd een op de vijf kandidaat-wethouders gescreend door een extern bureau, bleek in juli uit onderzoek van deze krant. Dat kostte gemeenten tussen de 750 en 1.500 euro per persoon. Tweederde van de onderzochte wethouders – meer dan tweehonderd mensen – schrapte daarop nevenfuncties, droeg een deel van de portefeuille over of zei af te zien van stemming over bepaalde onderwerpen.

En wat betreft integriteitkwesities heeft Werkman al van alles voorbij zien komen bij gemeenten. Van belangenverstrengeling bij besluiten tot het lekken van informatie naar lokale media of burgers. En van illegale bewoning van een vakantiehuis tot het niet vermelden van nevenfuncties of relevante informatie uit het verleden.

Cruciaal is de beeldvorming: wie het imago heeft niet integer te zijn, komt daar moeilijk vanaf

Dat laatste was een van de verwijten die het bestuur van Haarlem maakte aan wethouder Ewout Cassee (D66). Hij zou in 2010 geen melding hebben gemaakt van enkele juridische procedures waarbij hij was betrokken als ondernemer. Ook moest hij excuses maken aan een voormalig journalist die hij had beschuldigd van het nastreven van eigen belang. De wethouder stapte zelf op, en met hem drie raadsleden van D66.

Cassee voelt zich slachtoffer, net als VVD-wethouder Huub Eitjes van Maassluis. Hij was verantwoordelijk voor de subsidie voor het theater waar zijn broer bestuurder is. Ook werd de betaling van de rekeningen voor het werk van Eitjes' broer gedaan aan één van de bedrijven van de wethouder. Hij stapte op na druk van zijn partij.

Steeds meer integriteitscursussen

Let ook op de schijn van belangenverstrengeling, raadt Werkman aan. „Een onderzoek naar integriteit vraagt de grootste voorzichtigheid, vooral voor de beeldvorming. Wie eenmaal het imago heeft niet integer te zijn, komt daar moeilijk vanaf.” En hoe gevoelig integriteit ligt, heeft Werkman vorig jaar ervaren, toen een oud-directeur van BING is berispt.

Zeker is dat steeds meer gemeenten zekerheid willen over hun bestuurders. Werkman merkt vooral een toename van de verzoeken voor trainingen en workshops over integriteit – meer nog dan de aanvragen voor screenings van kandidaat-bestuurders.

„Het is handig vooraf de weg te weten in grijze gebieden. Hoe kun je het best omgaan met declaraties, of uitnodigingen voor evenementen? Dat kan voorkomen dat je ten onrechte in een kwaad daglicht wordt gesteld, of te goeder trouw toch verkeerd handelt.”